

Sveits og Nederland: - Berntsen tar feil

GENEVE: Miljømyndighetene i Sveits og Nederland mener at Thorbjørn Berntsens tar feil når han sier at ingen land klarer å redusere utslippene av nitrogenoksider med 30 prosent. Helt oppdaterte utslippstall støtter deres utsagn.

N&M Bulletin
Ole P. Pedersen

Berntsen sa i et intervju med N&M Bulletin tidligere i år at Norge ikke klarer å oppfylle den internasjonale deklarasjonen om 30 prosents reduksjon av NO_x fra 1986 til 1998. – Jeg tror ikke noe land klarer det, sa Berntsen da. Men under forhandlingsmøtet om ny svovelprotokoll i Geneve i forrige uke, tilbakeviste både Sveits og Nederland Berntsens påstander.

- Helt sikkert

– Vi har redusert utslippene med 25 prosent allerede, og

kommer helt sikkert til å klare 30 prosent, sier Beat Achermann, leder av den sveitsiske forhandlingsdelegasjonen. Han får støtte av Villem Keizer fra Nederlands delegasjon:

– Vi har et nasjonalt mål om å redusere NO_x-utslippene med 50 prosent innen 2000. Det klarer vi ikke, men vi havner på 35 prosents reduksjon, sier han.

Begge forhandlerne uttrykker overraskelse over at den norske miljøvernministeren har uttalt seg negativt på vegne av landenes NO_x-innsats.

Senket fart

– Vårt overordnede mål er å redusere NO_x-utslippene med 57 prosent fra nivået i 1984. Da vil vi være tilbake på utslippsnivået fra 1960-årene, sier Achermann.

Sveits har innført en rekke tiltak for å redusere NO_x-utslippene.

– 60 prosent av bilparken har nå katalysator, og 10 prosent av bilene fornyes hvert år. I det vi passerte en andel for biler med katalysator på 40 prosent, så kunne vi registrere en nedgang i NO₂-konsentrasjonen i byene, sier Achermann.

mann.

Sveits har også satt ned fartsgrensene for bilene, fra 130 til 120 km/t på motorveier, fra 100 til 80 km/t på hovedveier, og i byene veksler man nå mellom 50 og 30 km/t.

– Vi innfører også nye krav til NO_x-utslipp fra nye boliger. Det fører både til lavere utslipp, og til produksjon av nye ovner, som skaper flere jobber. Det er viktig å få fram at miljøpolitikk faktisk skaper jobber, sier Achermann.

Lokale planer

Tiltak som i dag er til vurdering i det sveitsiske Miljøverndepartementet, er innføringen av økonomiske tiltak, veiprisering (veiavgiften blir avhengig av hvor langt du kjører) og CO₂-skatt. Det siste forslaget skal ut på høring til sommeren. Dessuten må hver kanton i Sveits lage sin lokale tiltaksplan for hvordan luftforurensningen skal komme under grenseverdiene.

Nederland har fulgt EUs tiltak på transportsiden (avgasskrav og katalysator), og fremmer nå tiltak innen industrien, for å senke NO_x-utslippene fra

forbrenning.

– Vi bruker nyutviklet teknologi, og stimulerer industrien både gjennom lover og tilskudd til de som bygger lavnox-stasjoner. Dette fungerer ganske bra. Vi kommer til å redusere NO_x-utslippene med 35 prosent fram til 2000, og målet er 60 prosent i 2010, sier Villem Keizer. Nederland har bare redusert utslippene med to prosent fra 1986 til 1992, men skal i følge prognosene redusere med hele 25 prosent fra 1986 til 1995.

Nye utslippstall

På forhandlingsmøtet ble det lagt fram oppdaterte tall for utslipp av NO_x. Denne oversikten viser at flere land er godt på vei til å nå reduksjonen på 30 prosent.

Sveits leder an i reduksjonen, med 25 prosent lavere utslipp i 1992 enn i 1984 (deklarasjonen tar utgangspunkt i et valgfritt år mellom 1980 og 1986). Tyskland har redusert NO_x-utslippene med 18 prosent, og Belgia med 15 prosent, i følge tallene fra FNs kommisjon for Europa, ECE.

Sjøfartsdirektoratet vil ha skipsavfall på land

side 3

Stoltenberg ofrer smuler

side 4

Verneforslag om Arktis settes til side

side 5

Miljøengasjementet enda lavere enn tidligere

side 9

Bygger vei for veiens skyld

side 10

Natur&Miljø Bulletin

Norges Naturvernforbund
Ansv. red.: Gunnar Bolstad

Red. sekr: Ole P. Pedersen
Postboks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo
Bankgiro: 1720.05.00717
Postgiro: 0803 50 94602
Telefon: 22 71 55 20
Telefax: 22 71 56 40
Annonser tif: 22 71 92 20

Annonser fax: 22 71 92 38
N&M Bulletin står ikke inne
for innholdet i annonsene.
Produksjon: Oslo Grafiske as.
Trykket på Retur Offset, 100
prosent resirkulert papir.
Neste N&M Bulletin utgis
25. mars 1994.

Arbeidsdeling

Skal kampen for full sysselsetting fortsatt legge press på naturressursene? Eller skal vi innstille oss på mer arbeidsdeling og mer fritid? Denne viktige debatten skyter fart over hele Europa.

Fra 1960 til 1987 ble det skapt 600.000 nye arbeidsplasser i Norge. Lengre ferier, deltidsjobber og lørdagsfri gjorde imidlertid at antall utførte timeverk var det samme i 1987 som det var i 1960, mens bruttonasjonalproduktet ble tredoblet. Det produseres stadig mer med mindre arbeidsinnsats, og dette er en trend som vil fortsette. Teknologiutvikling, stadig økende konkurranse og rasjonalisering gjør at det stadig vil bli vanskeligere å opprettholde det som kalles full sysselsetting, altså at alle arbeidssøkerne skal kunne jobbe oppunder 40 timer i uken dersom de ønsker det.

Likefullt er det dette som er "jobb nummer en" for regjeringer over hele Europa. Med en ledighetsprosent som varierer mellom fem og femten, kjemper politikere både innenfor og utenfor EU en desperat kamp for å vinne tilbake i hvert fall noe som ligner en full sysselsetting.

I en slik situasjon blir konflikten mellom miljø og arbeid ekstra tydelig, som for eksempel når Jens Stoltenberg argumenterer med sysselsetting for fremtidige generasjoner når han vil åpne nye områder i Skagerrak og Midt-Norge. Viktige naturkvaliteter må vike for å skape nye og opprettholde gamle arbeidsplasser.

Ekstra synlig blir konflikten når man ser på konsekvensene av miljøbevegelsens krav om at vi må forbruke mindre, og følgelig også produsere mindre. Et slikt krav, kombinert med en videre teknologisk utvikling, vil nødvendigvis medføre at behovet for arbeidskraft vil falle ytterligere. Selv ikke en betydelig økt sysselsetting i landbruket, slik en del tar til orde for, vil kunne kompensere for dette.

Dermed står man overfor et valg mellom to scenarier: Enten må vi akseptere at en stor del av befolkningen permanent blir satt utenfor arbeidsmarkedet, eller vi må revurdere vår oppfatning om full sysselsetting. Undersøkelser som er utført av Alternativ Framtid i Norge og av andre forskere i andre europeiske land, viser at teoriene om arbeidsdeling ikke er så ugjennomførbare som mange hevder. Et flertall er villig til å gå ned i lønn i bytte med mer fritid.

Tanken om full sysselsetting etter gammeldags standard står for fall. Firedagersuken vil presse seg frem og vil i tillegg bli et vesentlig bidrag til miljøsamfunnet.

Gjestekommentar Generasjonspolitik?

Helge Ole Bergesen
Fridtjof Nansens Institutt

Norske diskusjoner har en tendens til å handle om Norge. Så også debatten om åpning av nye leteområder for oljeboring. Fiskere og naturvernere advarer mot skader på ressurser og miljø, mens myndighetene beroliger. En rekke samfunnsstopper av den gamle garde advarer mot for rask uttapping av ressursene, mens energiminister Jens Stoltenberg mener vi trenger de fremtidige inntektene. Han fremhever at utvidet leting er "god generasjonspolitik", og legger til at oljen kanskje ikke er verdt så mye om 100 år. Så langt hans resonnement rekker, er det logisk nok: Vi lever av å pumpe opp olje, derfor bør vi fortsette med det. Fire nye letebrønner i Skagerrak er en risiko vi må leve med i en oljekoologi. Dette hadde vært vel og bra, hvis ikke oljeproduksjonen hadde konsekvenser langt utenfor landets grenser.

I resten av verden er mange mennesker opptatt av forholdet mellom forbrenning av fossile brensel, utslipp av CO₂ og faren for klimaendringer. Denne problemstillingen er bare såvidt nevnt i forbifarten i stortingsmeldingen om petroleumsvirksomheten: Regjeringen konstaterer at norske CO₂-utslipp forventes å øke frem mot århundreskiftet, dersom det ikke iverksettes nye tiltak. Den nevner også at andre lands klimapolitikk vil redusere den norske petroleumsmengden. Så henviser regjeringen til at OPEC-landene aktivt motarbeider slike tiltak, mens den selv "i utformingen av energi- og miljøpolitikken (vil) arbeide for å ivareta de samlede norske interesser" (s. 117). Dermed er man ferdig med den saken. Hva disse interessene måtte bestå i, forblir en godt bevart hemmelighet. Det er mulig at dette blir gjort kjent senere, når regjeringen skal

fremlegge en nasjonal klimastrategi, men dette har i hvert fall ingen betydning for oljepolitikken. Det er vanskelig å tolke meldingen på noen annen måte enn at klimaproblemet ikke har noe særlig med forvaltningen av norske olje- og gassressurser å gjøre. Derfor er det ikke nødvendig å bruke mer enn en av 220 sider på dette spørsmålet.

Regjeringen har, indirekte og kanskje ubevisst, gjort det klart hvor Norges interesser egentlig ligger i klimadiskusjonen – på karbonproducentenes side. Det er fornuftig for oss, som nordmenn, å sikre vår materielle standard ved å strekke ut oljealderen lengst mulig, men hvis vi skulle se oss selv som verdensborgere – hva så?

Dersom klimaendring innebærer en risiko for kanskje katastrofale skader på natur og ressurser, da er et av hovedproblemene at det er alt for mye karbon lagret i fossile brensel i undergrunnen, sannsynligvis 10.000 milliarder tonn. I førindustriell tid hadde atmosfæren et noenlunde stabilt karboninnhold på omkring 580 milliarder tonn. Dette har nå steget til 750, som følge av CO₂-utslippene, som nå ligger på omkring seks milliarder tonn per år. Når akkumuleringen av karbon i atmosfæren vil føre til alvorlige og irreversible klimaendringer er det ingen som vet i dag, men det synes klart at grensen går lenge før de samlede reservene av fossile brensel er tatt opp og forbrent.

En betydelig del av ressursene burde altså ligge der de er. Til dette kan vi svare enten at vi ikke tror på klimaforskningen, eller at det ikke angår oss, eller at andre karbonland får vise måte, eller at våre ressurser ikke er store nok til å ødelegge hele kloden. Hva regjeringen svarer får vi foreløpig ikke vite. Den har formulert en "god generasjonspolitik" for Norge, men hva med resten av verden, Jens Stoltenberg?

Nå må alt skipsavfall leveres på land

Sjøfartsdirektoratet foreslår nå at det skal etableres mottaksordning for skipsavfall ved alle havner her i landet. Dermed kan det bli slutt på det ulovlige utslippet av avfall fra skipene.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

I 1992 kom Norges Naturvernforbund og Norges Rederiforbund med et forslag om å etablere bedre og flere mottaksordninger for skipsavfall i norske havner enn det som finnes i dag. Bakgrunnen var at svært få kommuner har etablert slike ordninger, og en mistanke om at mye av avfallet rett og slett blir tømt på sjøen. I dag er det bare 13 havner som har mottaksordning for alle typer av-

fall, mens 96 har en eller annen form for mottak.

Sjøfartsdirektoratet har nå kommet med et forslag til forskrift om mottaksordning av skipsavfall, og det skal sendes ut på høring med det første. Forskriften vil sannsynligvis fastsettes innen årets utgang. Alt avfallet skal tas hånd om: olje, kloakk og spesialavfall og

annet søppel. Både private og offentlig havner blir pliktige til å ta imot skipsavfall. Kommune får ansvaret for at mottaksordningene etableres.

Det er ulovlig å tømme skipsavfall på sjøen. Men sannsynligvis gjøres det i stor utstrekning, fordi det lønner seg. Nå skjer betalingen ved levering av avfallet, mens Sjøfartsdirektoratet foreslår at det skal innføres en generell renovasjonsavgift som skal betales av alle skip, også de som ikke skal levere avfall. Dermed vil ikke skip lenger spare penger på å tømme avfallet på sjøen. Avgiften skal finansiere avfallsmottakene.

Stort behov

I en rapport som Det Norske Veritas har gjort i forbindelse med forskriften, dokumenteres det at behovet for mottaksordninger er stort. Veritas regner med at det hvert år vil være behov

for å ta i mot blant annet 770 tonn oljeholdig avfall, 3800 tonn spillolje, 8400 tonn oljeholdig slam og 106.000 tonn kloakk. Til sammenligning ble det i Norge i 1992 både på land og sjø produsert 10.000 tonn oljeavfall, 44.000 tonn spillolje og 500.000 tonn kloakkslam. Det er med andre ord betydelige mengder avfall som produseres på skip som anløper norske havner.

Belønning

Forskriften har også et annet miljømål, utover det at avfallet skal tas hånd om. Miljøsikre skip skal belønnes ved at de får fratrukket fra avgiften. Forskriftsutkastet sier at "fradrag i avgiften skal også gjøres dersom skipets konstruksjon, utstyr eller drift, på en ikke uvesentlig måte bidrar til minsket fare for utslipp fra skipet til sjø eller luft."

Clinton: dropp bilen, få penger i stedet!

President Clinton vil at arbeidsgiverne skal gi penger til de ansatte hvis de slutter å bruke bilen til jobb. Tiltaket er et ledd i presidentens politikk for å redusere drivhuseffekten.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

N&M Bulletin har tidligere skrevet om det såkalte "cashing out"-systemet, som nylig ble innført i California. Dette innebærer at alle arbeidsgivere med over 50 ansatte må gi arbeidstakerne et valg: enten å motta gratis parkering som før, eller å få utbetalt pengene som parkeringen koster firmaet. Tanken er at dette skal få flere

til å bruke kollektivtrafikk.

Nå ønsker Clinton å innføre dette systemet for hele landet, skriver Wall Street Journal. I tillegg til miljøeffekten vil det også gi penger i statskassen. Firmaene får skattefradrag for utgifter til parkering, og bortfall av dette kan gi opp til en milliard dollar ekstra i statsinntekter.

Forsøk fra Los Angeles viser at matpakkekjøringen kan reduseres med over 50 prosent ved hjelp av "cashing out".

BETALE: To av tre i Oslo er villige til å betale mer for bensin. Forutsetningen er at pengene brukes til kollektivtilbudet, skriver TØI.

Forbruk ned, men ozontrusselen øker

Konsentrasjonen av ozonnedbrytende stoffer i atmosfæren øker, selv om forbruket av slike stoffer har gått ned.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Den gode nyheten er at tempoet i økningen har gått ned, fra fire prosent i året på 80-tallet til to prosent i fjor, ifølge forskere som nylig møttes i the American Association for the Advancement of Science i San Fransisco.

Verdens land følger faktisk avtalen om å redusere forbruket av ozonnedbrytende stoffer, sier forsker Sherwood Rowland ved Universitetet i Cali-

fornia til AP. Vestlige land har blitt enige om å forby den sterkt ozonnedbrytende gassen KFK fra 1996.

Problemet med KFK er imidlertid at gassen har svært lang levetid i atmosfæren. Det kan ta opp til hundre år før KFK-molekylene brytes ned, ble det opplyst på konferansen.

Raymond Smith, også han fra Universitetet i California, har funnet ut at under ozonhullet i Antarktis er populasjonen av phytoplankton redusert med seks til tolv prosent. Biologiske effekter av den økte ultrafiolette strålingen ble målt helt ned mot 30 meter under havflaten.

Gifter til fjells

I fjellene i USA har man nå funnet rester av insektsmiddel DDT og miljøgiften PCB. Dette tas som nok et tegn på at langtransportert forurensning er alvorligere enn tidligere antatt. Det er i delstaten New Hampshire miljøgiftene DDT og PCB er funnet. Opp mot 1.500 meter over havet finnes rester av giftstoffene i jorda. DDT har vært forbudt i USA siden 1972, mens PCB i lengre tid har vært strengt regulert.

Takk for støtten!

Luster sparebank

Norske Fiskeoppdretters Forening

NSB Biltrafikk

Sogn og Fjordane Energiverk

Seatex AS

Lab Flex AS
Box 89 • Lilleaker

- Stoltenberg ofrer smuler

- Sammenlikner man Oljedirektoratets letemodeller med de områdene regjeringen har gitt fra seg i Midt-Norge og Skagerrak, finner vi at Stoltenberg har ofret lite eller ingenting. Bare utenfor Lofoten er områder med mulighet for store olje- og gassfunn er ofret.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Geolog og fagsjef i Naturvernforbundet, Fredrik Theisen, viser til at Oljedirektoratets egne modeller forteller sannheten om regjeringens offer. Letemodellene er områder der de geologiske forutsetningene for drivverdige funn av olje og gass er tilstede. Modellen for Midt-Norge og Skagerrak viser tydelig at da regjeringen unnløt å åpne områder for prøveboring etter olje og gass, ga de fra seg smuler.

- Regjeringen legger opp til

å stenge omlag 25 prosent av de områdene man vurderte å åpne for prøveboring utenfor Midt-Norge. Men under ti prosent av de forventede, uoppdagede olje- og gassressursene utenfor Midt-Norge ligger i disse områdene, sier Theisen.

90 prosent tilgjengelig

Omtrent 50 prosent av de forventede ressursmengdene ligger i de områdene som allerede er åpnet. Dersom nye områder åpnes slik regjeringen legger opp til, vil minst 90 prosent av forventede olje- og gassfunn være tilgjengelig for prøveboring.

- I Skagerrak er komedien fullstendig; der ligger hele potensialet av olje- og gassressursene i de områdene som foreslås åpnet for leting. Jens Stoltenbergs velvilje overfor miljøhensyn var altså et spill for galleriet, sier Theisen. Han mener det er mulighetene for oljefunn, og ikke miljøinteresser, som har bestemt hvilke områder som stenges.

Fiskeinteresser

Theisen gir Nærings- og energiministeren honnør for å gi

fra seg et område utenfor Lofoten som kan inneholde betydelige olje- og gassressurser.

- Men heller ikke her var det miljøhensynene som stanset prøveboringen. Her var det fiskeriinteressene som fikk det siste ordet. Berntsen har bare fått gjennomslag der Jan Henry T. Olsen har gjort jobben for ham.

Theisen oppfatter dette som et tegn på at regjeringen i innspurten av EU-forhandlingene ønsker å stille pent med fiskeriinteressene i Nord-Norge.

Gjennomtenkt strategi

Fredrik Theisen er ikke i tvil om at det har vært en gjennomtenkt strategi fra regjeringens side. Man signaliserte åpning for prøveboring i områder i Skagerrak som ikke inneholder olje- og gassressurser, for så å trekke disse tilbake. På den måten kan det utad virke som om regjeringen har bøyd seg for miljøkrav, men i realiteten ikke ofrer noe som helst.

- Det kan synes som om miljøvernmyndighetene i denne saken enten er lurt eller overkjørt - eller begge deler, sier Theisen.

Briter advarer mot dieserbiler

En ekspertkommisjon nedsatt av den britiske regjeringen advarer nå mot miljøkonsekvensene av dieselbiler. De er verre enn bensinbilene, heter det.

N&M Bulletin
Jon K. Berg

Seks prosent av den britiske bilparken består av dieserbiler, men andelen forventes å øke raskt. Det har vært allment akseptert at dieserbiler er mer miljøvennlige enn bensinbiler. Men den nye rapporten tilba-

keviser dette, skriver The Daily Telegraph.

Professor Roy Harrison ved Birmingham-universitetet sier at det økende salget av dieserbiler er kilde til betydelig bekymring, og det kan føre til alvorlig økning av forurensningen i byer.

Det er utslippene av nitrogenoksider (NO_x), som forårsaker sur nedbør og luftveislidelser, og partikler, som kan være kreftframkallende, som gjør at dieserbilene nå kommer i et dårlig lys. På disse punktene er dieserbiler verre enn bensinbiler med katalysator, iføl-

ge rapporten. I tillegg mener forskerne at dieserbiler ikke gir mindre bidrag til drivhuseffekten enn bensinbilene, slik som tidligere antatt.

Reagerer skarpt

Bilindustrien har reagert skarpt mot rapportens innhold. Den fastholder at dieserbilene er bedre enn bensinbilene i forhold til drivhuseffekten og utslippene av de helsefarlige CO-gassene. Dessuten viser industrien til at teknologisk utvikling vil føre til ytterligere reduksjon av utslippene.

Verneforslag om Arktis settes til side

De frivillige organisasjonenes forslag om verneområder i Arktis ble som en rød klut for enkelte oljeselskaper, inuit-organisasjoner og land med interesser i området.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Som et resultat av Rovaniemi-prosessen om vern av Arktis, ble arbeidsgruppen Conservation of Arctic Flora and Fauna (CAFF), nedsatt. Miljøorganisasjonenes forslag om vern vil trolig ikke bli en del av den endelige CAFF-rapporten, men legges frem som separate kart-bilag.

- Ingen overraskelse

Fagsjef Fredrik Theisen i Naturvernforbundet er ikke overrasket over at verneforslaget har vakt negative reaksjoner. Dette er et typisk eksempel på at verneinteresser kommer i konflikt med økonomiske interesser, mener han.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

- At stater som ønsker å utvide oljeaktiviteter, gruvedrift og industrielt skogbruk i arktiske områder motarbeider CAFF-prosessen er ikke overraskende. Vern av større land- og havområder mot industriell utnyttelse kan hindre økonomisk vekst basert på ressursene i området. Vern kan også komme i veien for transport og utbygning av infrastruktur. Av disse grunnene vil vern av større naturområder alltid være kontroversielt, og bli motarbeidet av sterke økonomiske

På et ministermøte på Grønland i fjor, der de åtte Arktislandene kom sammen, la gruppen fram sin første rapport, "The state of Habitat Protection in the Arctic". Denne statusrapporten gjør blant annet rede for de vernede områdene i Arktis, hvilke farer som truer området og en rekke kart som viser tilstanden og hvilke områder som er mest utsatt. Ikke minst kommer det fram hvilke mangler i nettverket av verneområder.

Vedlegg

Ett av kartene i rapporten viser hvilke områder som etter naturvernorganisasjonenes mening må vernes. Dette vakte reaksjoner fra ulike hold etter at rapporten ble lagt fram på 5th World Wilderness Congress

interesser, sier Theisen.

Forståelig

- At urbefolkningene motarbeider store verneområder har flere grunner. For det første ønsker de selv å ha råderetten over ressursene i sine områder, og ønsker ingen begrensninger fra storsamfunnet. Dette er forståelig etter en lang historie med overgrep mot urbefolkningsgruppene og deres rettigheter. Derfor er det viktig både for miljømyndighetene og miljøorganisasjonene å få fram at hensikten med vern er å hindre industriell utnyttelse av områdene fra storsamfunnets side. Vernet må ikke hindre økologisk forsvarlig bruk av områdene, men snarere beskytte tradisjonell bruk og livstil mot utbygging og industriell utnyttelse.

Skjulte interesser

- Bak slagord om rettigheter og tradisjonell bruk av områdene skjuler det seg ofte utbyg-

i Tromsø i september 1993.

Canada og delstaten Alaska er blant dem som kom med negative reaksjoner på forslaget. De ønsker fortsatt oljeleting i deler av området som inngår i organisasjonenes verneforslag. Enkelte inuit-organisasjoner har også reagert. De ønsker ingen innblanding i og vern av de områdene de nå har fått råderett over.

Resultatet av reaksjonene er at kartet som viser verneforslaget blir utelatt fra den endelige rapporten. Det blir istedet lagt ved som et separat bilag.

Ufarlig

Jan-Petter Huberth Hansen ved Direktoratet for Naturforvaltning er noe overrasket over reaksjonene som har kommet. Han har vært ansvarlig for ar-

beidet med den første rapporten, og leder nå arbeidet med oppfølgingen av den.

- Slik jeg ser det, er dette en "ufarlig" statusrapport som beskriver situasjonen i Arktis. Naturvernorganisasjonenes synspunkt på hva som må gjøres og hvilke områder som må vernes, er i så måte forslag likestilt med regjeringens synspunkt, sier Huberth Hansen. Han har likevel valgt å følge opp de kommentarene og reaksjonene som har kommet på den første rapporten, men mener ikke dette vil få konsekvenser for det videre arbeidet.

- Det viktigste er å komme videre i arbeidet og få laget konkrete handlingsplaner, mener han.

BILDELER: Renault utvider sitt grønne nettverk i Europa, et system for innsamling og gjenvinning av brukte bildeler. Renault forventer å samle inn og gjennebruke blant annet 700 000 batterier og tre millioner dekk. (Echos/Int. Miljønyt)

Takk for støtten!

Nokian Paperi AS

Leirvik Reker
Tlf: 784 18088Schram & Co AS
P.B. 645 • 0106 Oslo

VARME: Bensinforbruket på korte turer kan reduseres med hele 20 prosent ved å bruke motorvarmer, sier Vegdirektoratet.

Takk for støtten!

Sølvskottberget
Opptreningscenter

Strand og Grindal AS

YS
Støtter NaturvernforbundetSunnhordaland kraftlag A.S.
En stabil kraftleverandør
med lokal forankring.
Tlf: 53 41 06 22 Fax: 53 41 41 70Gjenfor alle
SJØLYSTSENTRET, OSLO
18. - 23. MARSLofoten
fiskerestaurant
Ta med venner og bekjente
til et herlig fiskemåltid.
Stranden 75, Aker Brygge 0250 Oslo, Norway
Tlf: 22 83 08 08 - Fax: 22 83 00 51LUNDHS
LABRADOR
Office address:
Jegersborggt. 3 • 3250 Larvik

Norske Skog

Gjennomslag for Norge

GENEVE: Forhandlingene om en avtale om å redusere utslippene av nitrogenoksider (NOx) kan gi Norge fullt gjennomslag for arbeidet for en total forurensningsavtale. Nitrogen, flyktige organiske forbindelser (VOC) og bakkenært ozon kan bli inkludert i avtalen.

N&M Bulletin
Ole P. Pedersen

I dag har drøyt tjuve land forpliktet seg til ikke å redusere utslippene av NOx fra 1987 til 1994. Tolv land har også undertegnet en deklarasjon om å redusere utslippene med 30 prosent innen 1998 (se side 1).

Dette er NOx

Utslipp av NOx bidrar sammen med svovelutslipp til sur nedbør. Men sammen med VOC-utslipp danner NOx bakkenært ozon, som forårsaker heiseskader og vekst-hemming av planter. Dessuten er utslipp av ammoniakk, en nitrogenforbindelse, til jord og vann en stor forurensningskilde og årsak til overgjødning (eutrofiering).

Norge har ønsket å undersøke mulighetene for å ha med både NOx, ammoniakk, VOC og bakkenært ozon i den avtalen som skal avløse dagens NOx-avtale.

På møtet i Geneve fikk Norge støtte fra en rekke land på dette punktet. Fordelen er at avtalen kan redusere utslippene av en rekke viktige forurensningstyper. Minuset er at dette gjør at prosessen blir mer komplisert og uoversiktlig.

- Full enighet

– Det var nesten full enighet om hvordan vi skal nærme oss problemet: vi skal arbeide for en effektorientert tilnærming og ikke lukke noen dører i denne fasen, sier Jan Thompson, leder av den norske forhandlingsdelegasjonen.

Thompson tror de reelle forhandlingene kan komme i gang i begynnelsen av 1996.

– Vi lærte vel av svovelforhandlingene at det er viktig å la vitenskapen få arbeide litt lenger med grunnlaget for forhandlingene. Ellers kommer vi fort i en situasjon hvor forhandlerne presser vitenskapen.

– Fram til møtet i styringsorganet i konvensjonen for luftforurensning neste år blir det intense forberedelser. Da skal vi ha brakt på det rene hvilken kunnskap og status som finnes, og hvilke svar vitenskapen har å gi. Så må vi ta et veivalg – hva vi ønsker å gå videre på.

Det er flere mulige vinklinger på en ny avtale:

- Forsuring (NOx-utslipp)
  - Dannelsen av bakkenært ozon (fotokjemiske oksidanter)
  - Eutrofiering (overgjødning, koblet til ammoniakk-utslipp)
  - Disse tre sett i sammenheng.
- Den norske strategien har vært å få de ulike faggruppene til å kartlegge problemstillingene i tilknytning til de ulike vinklingene, slik at vi får et bilde av hvilke muligheter vi faktisk står overfor. Vi er stort sett tilfredse med responsen. Dette er nordiske pådriverrolle i et nøtteskall – å være med og legge premissene på et faglig grunnlag, sier Thompson.

2005 - 2010?

Christer Ågren, fra International Secretariat on Acid Rain i Göteborg, mener det kan ta rundt to år med forberedelser, før forhandlingene av en så omfattende avtale kan komme igang. Dagens modeller er ikke gode nok til å takle så mange forurensningstyper. Ågren er skeptisk til at det skal gapes over for mye på en gang.

– En så omfattende avtale er kanskje ikke ferdig forhandlet før i 1999. Da snakker vi om at avtalen kanskje kan oppfylles mellom 2005 og 2010, sier han. I dag er naturens tålegrenser for utslipp av både NOx, ammoniakk og VOC overskredet. Mengden av bakkenært ozon er også høyt over tålegrensene i store deler av Europa, inkludert sør-Norge.

Greenpeace tapte Thorp-saken

Engelsk høyesterett har gitt British Nuclear Fuels tillatelse til å fortsette arbeidet med det kontroversielle reposeseringsanlegget Thorp.

Miljøorganisasjonen Greenpeace og Lancashire fylke hadde gått til høyesterett for å stanse anlegget, som skal motta

brukt avfall fra atomreaktorer, og gjenvinne reaktorbrønsl. Denne prosessen skaper store mengder radioaktivt avfall, og Thorp har tidligere fått anledning til utslipp både til luft og vann. I følge The Guardian kommer anlegget til å starte opp i løpet av en måned.

Greenpeace og Lancashire fikk en moralsk støtte fra retten, i og med at høyesterett ikke påla dem å betale kostnadene ved rettsaken, som er beregnet til rundt ti millioner kroner.

Svovelet klart

GENEVE: Den nye svovelavtalen er endelig ferdig forhandlet, og blir undertegnet på et minis-termøte i Oslo, 13. - 14. juni. I siste forhandlingsrunde spikket partene på smådetaljer.

N&M Bulletin
Ole Pedersen

Avtalen baserer seg på naturens tålegrenser. I hele Europa er det kartlagt hvor mye sur nedbør naturen tåler. Utgangspunktet for avtalen var at forskjellen på dagens utslipp og disse tålegrensene skulle reduseres med 60 prosent innen 2000. I løpet av forhandlingene har en rekke land fått utvidet tidsfrist, og en del land går ikke så langt som å redusere overskridelsene med 60 prosent.

– Hvis man vurderer de prosentvise reduksjonene, kan det ved første øyekast se beskjedent ut, sier Jan Thompson, leder av den norske forhandlingsdelegasjonen.

– Men vi har fått en moderne avtale, som forutsetter at landene med jevne mellomrom vurderer om deres forpliktelser samsvarer med avtalens

langsiktige mål. Vi har fått en åpning for felles gjennomføring av forpliktelser. Ikke minst har vi fått skikkelige kontrollmekanismer.

– Jeg vil legge stor vekt på at de fleste land har påtatt seg ytterligere forpliktelser. Dessuten er nasjonale mål omgjort til internasjonale forpliktelser. Og det er noe ganske annet enn nasjonale mål som landene står fritt til å gjøre noe med.

Alle er med

– Prinsippet for denne avtalen er bra. Problemet med den er at alle land får lov til å skrive

Svovel-målene

NI land oppfylder svovelavtalens fremste mål – å redusere forskjellen på utslippene og naturens tålegrenser med 60 prosent innen 2000. Tallene viser total reduksjon 1980 - 2000.

Finland	80%
Hviterussland	38%
Luxembourg	58%
Nederland	77%
Norge	76%
Russland	38%
Slovenia	45%
Sveits	52%
Østerrike	80%

Kilde: Acid News, 1994.

under, uansett hvilke tall de presenterer, sier Christer Ågren i International Secretariat on Acid Rain til N&M Bulletin. Han viser til at land som Portugal og Hellas i avtalen får lov til å øke utslippene sine fram til 2000, før de deretter må redusere.

Thompson er ikke enig. – Har man først valgt et vitenskapelig utgangspunkt, må man være konsekvent. Hellas og Portugal hadde i følge beregningene mulighet til å øke sine utslipp. Dermed har de fått en periode før de må begynne å redusere. Styringsorganet i konvensjonen for luftforurensning har dessuten slått fast at landene må redusere utslippene sine etter 2000, for å være deltaker i protokollen, sier Thompson.

Norges innsats i forhandlingene har til tider vært omstridt, spesielt da Norge og England gikk sammen mot et forslag om å ta i bruk beste tilgjengelige teknologi (BAT-prinsippet).

– Nordiske land, og spesielt Sverige og Norge, har hatt en førende rolle. Vi må være realistiske, og få inn løsninger som passer alle. Vi har kommet ganske langt når man legger en effektorientering i bunn av avtalen. Det bør vi ha kredit for, sier Thompson.

Genspleis gir færre sprøytemidler?

Nye genspleisde plantetyper vil føre til markant reduksjon i bruken av giftige sprøytemidler. Dette er konklusjonen i en rapport lagt fram av to forskere ved veterinær- og landbrukshøgskolen i Danmark.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Ifølge de to forskerne vil den mengden sprøytemidler reduseres den dagen bøndene be-

gynner å bruke de nye genspleisde plantene. Genspleiset korn skal ikke sprøytes så hyppig med ugressmidler som det kornet som brukes idag. De nye plantetyperne gjøres motstandsdyktige overfor sprøytegifter.

Forsker Carl Pedersen ved Norges Landbrukshøgskole er ikke overrasket over konklusjonen i rapporten.

– I og med at vi på forhånd vet hvordan genene virker, kan vi lage nye plantetyper som tilfredsstillende krav både fra menneskene og miljøet, sier Pedersen, som ikke er bekym-

ret for bivirkninger.

– Vi må passe på at det ved utsetting av nye plantetyper ikke forekommer at pollen kan blåse bort og komme i kontakt med andre planter som er i slekt med den utsatte planten.

Naturvernforbundets representant i Bioteknologinemda, Karen Johanne Baalsrud, er noe mer skeptisk til rapportens konklusjon.

– Hva om genene sprer seg til planter vi ønsker å bli kvitt? Faren for at motstandsdyktigheten kan spre seg til ugress er til stede.

Takk for støtten!

Oslo grafiske as
Fra idé til ferdig trykkTlf. 22 17 34 24
Fax. 22 17 25 19

Dahlgren & Thoresen A/S

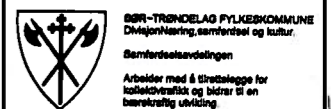

Vi som jobber på jernbanen er stolte fordi vi også gjør en innsats for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

SC Johnson

NORSK JOHNSON'S WAX A/S
POSTBOKS 34 - N-1481 HAGAN

Arbeider med å utvikle nye produkter for helse og miljø.

NORSK KJØTT

Takk for støtten!

Odda Smelteverk

Nei til transitt over Alpene

Sveitsernes folkeavstemning om transittrafikken gjennom Alpene kan gi turbulens i den europeiske transportbransjen. Også østerrikerne ønsker restriksjoner på lastebiltrafikken gjennom landet.

N&M Bulletin
Gunnar Bolstad

52 prosent av sveitserne stemte i februar for å stoppe den stadig økende trailertransporten gjennom landet. Siden 1980 har lastebiltrafikken gjennom Gotthard-passet steget fra 80 til 2500 om dagen, og prognosene peker i retning av 6000 tunge kjøretøyer daglig i 2000.

Sveitserne trosset sin egen regjering i folkeavstemningen, og krevder at all lastebiltransport gjennom Alpene skal stoppes innen 2004. Det betyr at den planlagte jernbaneforbindelsen gjennom fjellene må forseres kraftig.

Det vil ikke bli bygget nye motorveier for å møte det økende transportbehovet.

Frem til 2004

Sveitsernes modige holdning har også inspirert Østerrike til ny innsats mot transittrafikken gjennom deres del av Alpene. Dersom Sveits lykkes i å forhindre gjennomfart i sitt land, vil det kunne medføre ytterligere press på de østerrikske fjellene. Østerrike har forhandlet frem en overgangsordning med EU frem til 2004. Det betyr at dagens ordning med utslippskrav til lastebilene skal gjelde i ytterligere ti år. Østerrike håper å ha en infrastruktur for jernbane på plass innen den tid, slik at man kan få en større andel av varetransporten gjennom landet på bane.

- Usikre

– Vi er veldig spente og usikre på hva som vil skje videre. En tilsvarende situasjon ville oppstå om Norge stengte Østerdalen for trafikk, sier administrerende direktør Olav Grimsbo i Transportbrukernes Fellesorgan (TF).

– Det må utvikles reelle og økonomisk levedyktige alternativer. Blant annet må det bygges ut et kombitransport-system som integrerer togtran-

sport og lastebiler. Dette betyr store investeringer og omstilling. Kombitransport er veldig komplekst og har store økonomiske konsekvenser. Lastebilene sørger for at varetransporten skjer fra dør til dør, mens jernbanen ikke akkurat er kjent for sin effektivitet. Dette blir en kraftig utfordring for jernbaneselskapene i Europa, sier Grimsbo, som for sin del har stor tro på at teknologiutviklingen vil frembringe mer miljøvennlige lastebiler i løpet av få år.

– Men for vår del spiller det jo ingen rolle om transporten går på bane eller vei, bare tilbudet er effektivt og godt, sier Grimsbo.

– Vi har satset kraftig på utviklingen av kombitransporten i Norge, og regner med å tilby gode løsninger allerede til sommeren, sier Bjørn Kristiansen, godsdirektør i NSB.

– Sammen med de andre jernbaneselskapene i Europa vil vi arbeide for å gjøre det lettere å krysse grensene med godstransport på bane, sier Kristiansen.

Miljøengasjementet er dempet enda mer

Miljøengasjementet i den norske opinionen er blitt svekket ytterligere de siste to årene. Det viser den nye monitorundersøkelsen som Markeds- og Mediainstituttet (MMI) har foretatt.

N&M Bulletin
Gunnar Bolstad

Mens 61 prosent i 1989 mente det var påkrevet med snarlige tiltak for å motvirke en dramatisk forverring av miljøsituasjonen, er det bare 41 prosent som mener det samme i 1993. I 1991 var tallet 51 prosent.

Tilsvarende er gruppen av dem som mener at situasjonen er "alvorlig", men at det er tilstrekkelig å gjennomføre til-

tak på lengre sikt, steget fra 32 prosent i 1989, via 39 prosent i 1991 til 47 prosent i 1993.

Ekstremistene på fløyene av disse to oppfatningene er fremdeles i klart mindretall. Det er fremdeles bare tre prosent, som i 1989, som mener at det er for sent å gjøre noe med miljøproblemen. De som mener at miljøproblemen er overdrevet har økt sin oppslutning fra fire, via seks til åtte prosent i 1993.

God vilje

Handlingsviljen er forholdsviss høy ute blant folk flest. 31 prosent av de spurte vil forsøke å skjære ned sitt forbruk uansett hva andre foretar seg, mens ytterligere 35 prosent kan tenke seg å gjøre det dersom resten av befolkningen også gjør det. 24 prosent synes ikke de har mulighet til det, men ser

gjærne at andre gjør det. Bare sju prosent vil absolutt ikke redusere sitt private forbruk.

Årsakene

– Årsaken til at engasjementet synker, er antagelig todelt, sier forsker Ola Vaagbø i MMI. – For det første er det lenge siden vi har hatt episoder som Tsjernobyl-ulykken og giftalgeblomstringen i Skagerrak. For det andre retter folks bekymring seg stadig mer mot arbeidsløshet. Man er villig til å ta noen kortsiktige sjanser med miljøet, dersom det kan sikre arbeidsplassene. Folk begynner simpelthen å få nok med seg selv. Dette gjenspeiler seg også i de spørsmålene som måler folks omsorg for omverdenen; den er også synkende, sier Vaagbø.

Vaagbø mener at denne trenden kan snu dersom man inn-

retter samfunnet i retning av mer arbeidsdeling. – Dersom folk kunne se det som et positivt trekk å jobbe mindre, ville de få anledning til å bry seg mer om andre verdier, mener Vaagbø.

Spår nedgang for vintersporten

Drivhuseffekten vil gå ut over skituristene i de sveitiske alpine, ifølge en sveitisk regjeringsrapport. De snødekte fjellene blir bare topper. Alle vintersportsteder under 1500 meter må stenge på grunn av snømangel, ifølge rapporten. Tre fjerdedeler av isbrenes overflate vil smelte og utløse hyppige jord- og steinskred, skriver AP.

På vei mot et bedre miljø...

– vi gjør så godt vi kan!

Fredrikstad kommune
– en servicebedrift

Franzefoss Bruk as

Troms fylkeskommunes
ENØK-FOND
083-36011

Luftfartsverket

UNITOR
P.B. 600 • 1411 Kolbotn

Takk for støtten!

**ELCON
FINANS**
- et selskap i Gjensidige-gruppen

System Sikkerhet AS

Postboks 1693
4801 Arendal
Tlf. 37 03 62 04/Fax 37 03 64 96

FRETEX
VEST-NORGE AS

Dekker 4 fylker:
Hordaland-Rogaland
Vest og Aust Agder

Vei for veiens skyld

– Ønsket om å tiltrekke feite tyskere med enda feitere lomdebøker har vært et uttalt argument for en veibygging som vil bli naturskjending i stor skala. Kommunedelplanen for veitraseen Årdalsstøyl – Rekedalen er en naturmessig katastrofe.

N&M Bulletin
Signy Svendsen

Nestleder i Naturvernforbundet i Aust-Agder, Geir Kjøien, bruker kraftige uttrykk i sin beskrivelse av de veiplanene som er sendt ut på høring fra Bygland kommune i Aust-Agder. Veiens skal gå gjennom områder som skal reguleres gjennom rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag. Den vil videre gå tvers gjennom Kjøddingsåsen – et område som

var ment å bli en del av barskogplanen.

Nytt Skotjernfjell

– Den foreslåtte veitraseen går gjennom et svært viktig og verdifullt naturområde. Øvre del av Tovdalsvassdraget ble gitt varig vern mot kraftutbygging i 1993. Det ser imidlertid ikke ut til at kommunene Bygland og Fyresdal har tid til å vente, verken på nye retningslinjer eller på den varslede verneplan til for barskog, sier Kjøien.

Usikkert formål

– Naturmessig er en veitbygging med påfølgende skogshogst og hyttebygging like alvorlig som hogstplanene for Skotjernfjell. Deler av området er urskog, og det meste av arealet ligger innenfor verne-skoggrensene. Det som kan stanse planene, er manglende bevilgninger fra veimyndighetene, eller at Miljøverndepartementet går inn og ser nærmere

på traseen, mener Kjøien.

Også fylkesmannens miljøvernavdeling har reagert på planene. I sin kommentarer peker avdelingen på at området ble vurdert tatt inn i barskogplanen og at en veitbygging medfører flere skogsbilveier. Det vises i tillegg til at en lokalisering av hyttegrend som følger av veien ikke er vurdert.

– Det mest alvorlige er likevel at formålet med vegen kommer dårlig frem i plandokumentene. Det sies noe om turist- og næringsinteresser, men det kan nesten virke som om kommunene ønsker en vei for veiens skyld, sier seksjonsleder Nils Vøllan hos fylkesmannens miljøvernavdeling i Aust-Agder.

Plan- og tiltakssjef i Bygland kommune, Vidar Frøysnes, stiller seg uforstående til kritikken mot veiplanene. Han mener en veitrase vil skape økt aktivitet, mer handel og dermed hindre videre fraflytting fra området.

Annonsepolitikk i N&M Bulletin

DEBATT
Per Flatberg

Jeg ble både overrasket og skuffet over annonsene i nr. 3/94, under rubrikken "Kraftindustrien støtter Naturvernforbundet". Der får industrien rikelig mulighet til å få fram sin misvisende informasjon om elektrisitet som "ren og miljøvennlig energi". Jeg vil anbefale redaksjonen å lese gjennom vedlagte hefte om "Nor-

ske vassdrag - naturgleder eller kraftkilder?", der Naturvernforbundet er en av utgiverne. De økologiske skadevirkninger av vannkraftutbygging er omtalt der, samtidig som man får en oversikt over de store naturinngrepene som har skjedd.

Ennå er det flere meget verneverdige vassdrag som er truet av utbygging, f.eks. Tovdal og Vefsna.

Det er meget uheldig om

Naturvernforbundet skal fremstå som en alliansepartner for de utbyggingsinteresser som vil arbeide for å få disse vassdragene ødelagt, og jeg synes det er en skandale at Bulletinen trykker annonser av denne typen.

Jeg sender gjenpart av dette brevet til Naturvernforbundets leder, Stein Malkenes, med anmodning om at saken tas opp i forbundets styrende organer.

Miljøkalenderen – mars 1994

I denne spalten bringer vi oversikt over miljø saker som kommer opp i de neste ukene. Informasjon om arrangement eller andre tiltak kan fakses til 2271 5640. Merk faksen "N&M Bulletin".

10. mars: Bioteknologinemda arrangerer konferansen Gen-teknologi og dyr i Folkets Hus

i Oslo

11. – 12. mars: Bio-konferansen 1994 avholdes i SFTs lokaler i Oslo

17. mars: Statistisk Sentralbyrå legger fram rapporten "Naturressurser og miljø"

Ellers i mars: Miljøvernministrene i Barentsrådet møtes i Bodø.

Nordisk Råd-sesjon i Stockholm.

Nordisk ministerråd tar opp radioaktivitet.

Forslag om endring av forurennsningsloven legges fram. Denne innebærer forslag om innføring av hjemmel for miljøgebyr.

Takk for støtten!

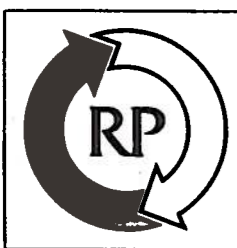
GJENSIDIGE

SCANDIC

Total leverandør av
såvårer til et miljø-
bevisst landbruk

as Strand Brønneri
2380 Moelv - tlf. 62 38 82 11
1700 Serpsborg - tlf. 69 14 24 11

**ELCON
FINANS**
- et selskap i Gjensidige-gruppen

BEVAR OZONLAGET!

Returprosjektet er et landsomfattende mottak av brukte KFK-gasser for miljøsikker gjenvinning og destruksjon.

RP RETURPROSJEKTET Boks 324 Tlf.: 67 12 23 30
Godkjent mottak av regulerte kuldemedier 1324 Lysaker Fax: 67 12 43 40

Felleskjøpet Trondheim

GOD FOR GULL - GOD SOM GULL

GullFrokost er utviklet i samarbeide med norske topputøvere, trenere og eksperter på idrettskosthold.

GullFrokost inneholder havregryn, rugflak, rosiner, linfrø, hele hasselnøtter, honning og ananas.

Alt dette gjør GullFrokost til en turbo-pakke som gjør at du kan ta ut mer av kroppen under hard trening og konkurranser. Det høye havre-innholdet gjør også at kroppen restituerer seg raskt etter ekstreme påkjenninger.

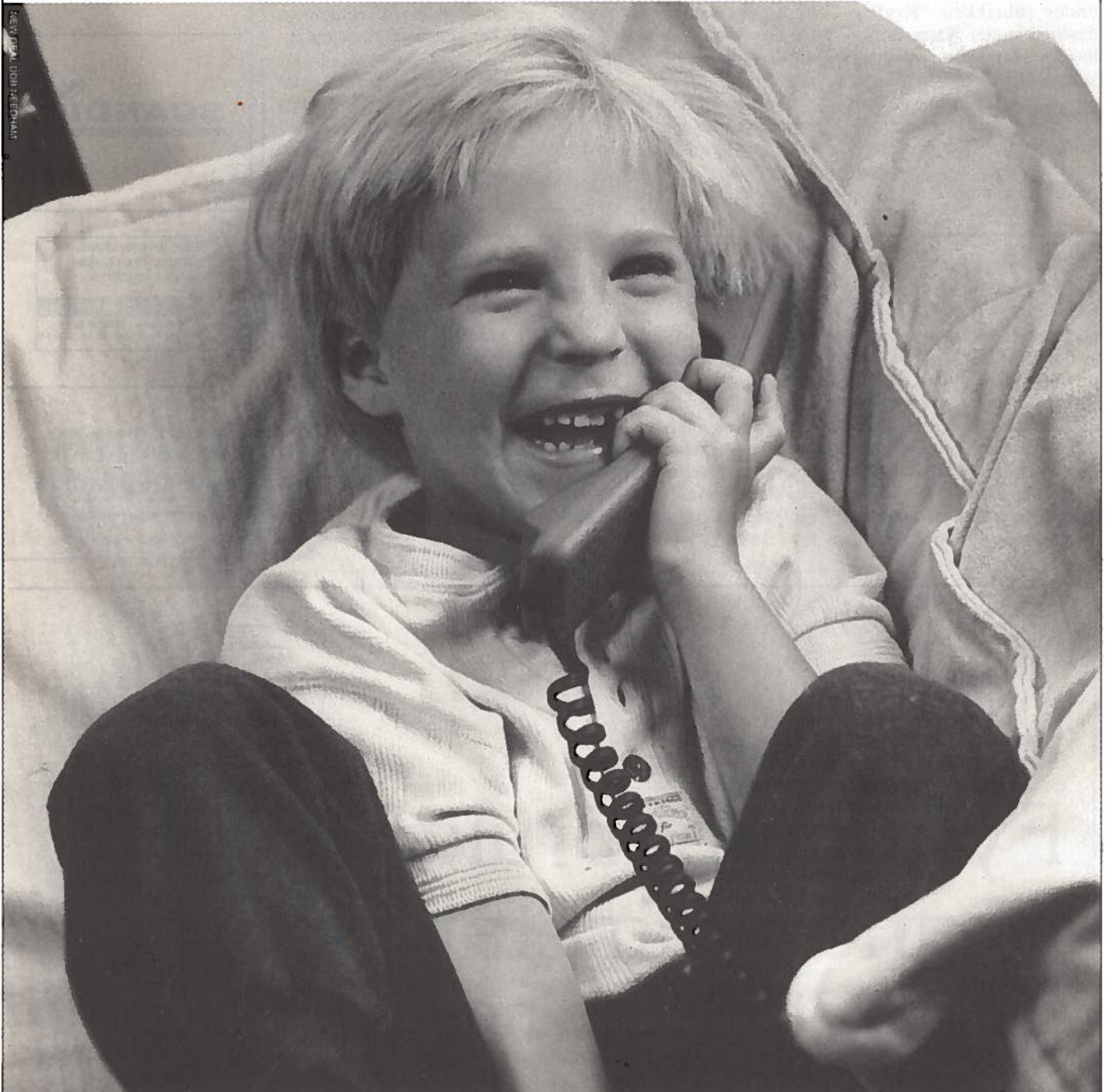
GullFrokost «debuterte» under OL i Albertville med 20 medaljer!

Et produkt fra Stabburet

Fylkeslandbrukskontoret Landbruksetaten O/A Støtter et renere miljø!

BILLIGERE Å RINGE - IGJEN.

Vi arbeider for at det skal bli billigst mulig å ringe her i landet. Fordi telefonen er en viktig del av hverdagen din. Enten som den beste måten å gi korte beskjeder på, eller fordi det er den eneste måten å holde kontakten med venner og familie som bor langt unna.

Når sant skal sies er vi kommet godt på vei. På enkelte områder er vi blant de billigste i verden og nå reduserer vi prisen igjen. Fra 1. januar koster et tellerskritt bare 78 øre. Siden 1987 har vi også redusert prisen på fjerntakst med 68%.

Har du spørsmål, kan du ringe 800 30 303 gratis og få svar. Du får også et brev en av de første dagene som forklarer alt om de nye prisene. (Prisendringene gjelder ikke mobiltelefon.)

Tele